

Spis treści

1. Słowa mają wiele znaczeń – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym.....	3
2. Wyrazy nacechowane emocjonalnie – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym	16
3. Związki frazeologiczne – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym	30
4. Kiedy stosować związki frazeologiczne? – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym.....	43
5. Źródła frazeologizmów – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym.....	50
6. Style wypowiedzi – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym.....	56
7. Cechy stylu popularnonaukowego – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym	69
8. Na tropie błędów językowych – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym	85
9. Jak pisać żywo i barwnie? – scenariusz lekcji z testem sprawdzającym	104

Słowa mają wiele znaczeń

Małgorzata Zych

Pomysł na ciekawą lekcję

Temat lekcji	O wieloznaczności słów.
Cel ogólny	Wzbudzanie refleksji nad znaczeniem słów i dążenie do ich dokładnego rozumienia.
Cele szczegółowe	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ streszcza przeczytany tekst; ✓ rozpoznaje wyrazy podstawowe i pochodne; ✓ rozpoznaje temat słotwórczy i formant w wyrazach pochodnych; ✓ dociera do znaczenia wyrazu na podstawie jego budowy słotwórczej; ✓ rozróżnia wyrazy podzielne i niepodzielne słotwórczo; ✓ odróżnia znaczenie słotwórcze od znaczenia słownikowego; ✓ rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenia w tekście.
Kształcone umiejętności	<ul style="list-style-type: none"> ✓ sprawne posługiwanie się językiem ✓ świadome używanie środków językowych dostosowanych do sytuacji i celu wypowiedzi ✓ precyzyjne formułowanie myśli
Metody, techniki i formy pracy	<ul style="list-style-type: none"> ✓ klasyczna problemowa ✓ podająca – wyjaśnienie (klasyfikacja według Szloska) ✓ praca indywidualna i w grupach
Środki dydaktyczne	<ul style="list-style-type: none"> ✓ karty pracy dla grup (zadania 1–7) ✓ tekst opowiadania <i>Końskie nazwisko</i> Antoniego Czechowa (załącznik 1) ✓ słowniczek „końskich terminów” (załącznik 2) ✓ słowniki języka polskiego
Czas trwania zajęć	90 minut
Uwagi	Lekcję przeprowadzamy, kiedy uczniowie znają już podstawowe terminy ze słotwórstwa, takie jak: <i>wyraz pochodny, podstawa słotwórcza, temat słotwórczy, formant</i> .

Przebieg zajęć

Etapy lekcji	Czas w minutach	Czynności nauczyciela i uczniów
Wprowadzenie	5	Lekcję rozpoczynamy od podziału klasy na grupy. Następnie prosimy uczniów o przeczytanie opowiadania <i>Końskie nazwisko</i> Antoniego Czechowa (załącznik 1).
Badanie (I)	15	Uczniowie streszczają przeczytany utwór oraz wyjaśniają, dzięki czemu tekst jest humorystyczny i jaka właściwość języka została w tym celu wykorzystana (zadanie 1).
Prezentacja (I)	5	Przedstawiciel jednej grupy odczytuje zapisane informacje. Pozostali słuchają i uzupełniają jego odpowiedź. Podajemy temat i cele lekcji.
Przekształcanie (I)	10	Uczniowie wypisują z opowiadania Czechowa przykłady „końskich nazwisk”. Następnie wyjaśniają ich znaczenie i wskazują podstawy słowotwórcze (zadanie 2). Pomocny może okazać się słowniczek (załącznik 2).
Prezentacja (II)	5	Przedstawiciele grup prezentują odpowiedź.
Badanie (II) i przekształcanie (II)	15	Uczniowie wyjaśniają znaczenie rzeczownika <i>koń</i> i porównują je z definicją słownikową (zadanie 3). Następnie analizują budowę zdrobnienia <i>konik</i> , podają jego znaczenie słowotwórcze i porównują je z definicjami ze słownika języka polskiego (zadanie 4). Na podstawie wykonanych zadań wyjaśniają, czym różni się znaczenie słowotwórcze wyrazu od słownikowego (zadanie 5).
Prezentacja (III)	5	Sprawozdawcy grup odczytują odpowiedzi. Pozostałe osoby uzupełniają je.
Badanie (III) i przekształcanie (III)	15	Z opowiadania Czechowa uczniowie wypisują przykłady wyrazów wieloznacznych. Wyjaśniają, w jakim znaczeniu zostały użyte w tekście, a następnie na podstawie słownika języka polskiego wypisują pozostałe znaczenia (zadanie 6) i układają zdania z wypisanymi wyrazami w znaczeniu innym niż wykorzystane w opowiadaniu Czechowa (zadanie 7).
Prezentacja (IV)	5	Przedstawiciele poszczególnych grup odczytują informacje zapisane w tabeli i ułożone zdania.
Podsumowanie	10	Podsumowujemy lekcję. Sprawdzamy, czy i w jakim stopniu uczniowie zrozumieli różnicę między słowotwórczym i słownikowym znaczeniem wyrazu. Zadajemy pracę domową: Wyszukaj w słowniku języka polskiego trzy wyrazy wieloznaczne: rzeczownik, czasownik i przymiotnik. Ułóż krótki, spójny tekst, w którym wykorzystasz te wyrazy w różnych znaczeniach.

Zadania dla ucznia

1. Przeczytajcie opowiadanie *Końskie nazwisko* Antoniego Czechowa. Na jego podstawie wykonajcie polecenia.

a) Napiszcie streszczenie opowiadania *Końskie nazwisko* w formie czterech–pięciu zdań.

.....
.....
.....
.....
.....

b) Dzięki czemu pisarz osiągnął w swoim opowiadaniu efekty humorystyczne?

.....
.....

c) Jaka właściwość języka została wykorzystana w tym tekście?

.....
.....

2. Wypiszcie z utworu Czechowa dziesięć różnych przykładów nazwisk utworzonych od maści, gatunków lub ras końskich, części uprzęży, rodzajów biegu konia itp. Wyjaśnijcie znaczenie tych nazwisk. Napiszcie, od jakich wyrazów zostały utworzone.

„Końskie nazwisko”	Znaczenie nazwiska